

Komisja Bezpieczeństwa, Ochrony Środowiska i Rolnictwa
10.09.2025 r.

Problemy związane z rekultywacją gruntów.

Rekultywacja gruntów w znaczeniu ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych to nadanie lub przywrócenie gruntom zdegradowanym albo zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. W ramach prowadzenia prac rekultywacyjnych buduje się również niekiedy obiekty gospodarcze lub turystyczne, sieje trawy i inne niskopienne rośliny oraz zadrzewia teren – włącznie z wysianiem odpowiednich grzybów, jagód itp.

Obowiązek rekultywacji spoczywa na użytkowniku, który zniszczył glebę wykorzystując ją do celów pozarolniczych. Osoba powodująca utratę albo ograniczenie wartości użytkowej gruntów jest zobowiązana do ich rekultywacji na własny koszt.

Zaznaczyć tutaj należy, że grunty zdegradowane to grunty których rolnicza lub leśna wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej a także wadliwej działalności rolniczej. Natomiast grunty zdewastowane to grunty które całkowicie utraciły swoją wartość użytkową na skutek wymienionych czynników. Tak więc niezatrzymana w porę degradacja gruntów może doprowadzić do całkowitej dewastacji gleby, co z kolei powoduje znaczny wzrost kosztów rekultywacji.

Rekultywacja może być prowadzona w sposób techniczny, biologiczny i chemiczny przy czym, o sposobie jej prowadzenia decyduje wyznaczony kierunek rekultywacji.

Rekultywacja techniczna obejmuje prace inżyniersko-techniczne mające na celu ukształtowanie rzeźby terenu, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb metodami technicznymi (czyli pokrycie warstwą gleby gruntów zdegradowanych lub zdewastowanych, zasypanie wyrobisk i pozostałości odwiertów itp.), budowanie dróg dojazdowych, umacnianie skarp i inne prace. Rekultywacja biologiczna polega na stosowaniu zabiegów mających na celu wytworzenie na powierzchni nieużytku warstwy gleby czynnej biologicznie. W tym celu wykonuje się nawożenie, dobór i uprawę roślin próchnicotwórczych (rośliny motylkowe i trawy) oraz uprawę mechaniczną. Rekultywacja chemiczna ma na celu oczyszczenie gleby z zanieczyszczających ją substancji chemicznych w celu przywrócenia odpowiedniego odczynu i odtworzenia jej żyzności.

Rekultywację można prowadzić między innymi w następujących kierunkach:

- rolniczy - powstają grunty orne, pastwiska i łąki umożliwiające uprawę i hodowlę, stawy hodowlane
- leśny – uprawa drzew liściastych, iglastych lub mieszanych umożliwiającą powstanie lasów gospodarczych, ochronnych lub rekreacyjnych
- wodny – pod zbiorniki wodne, urządzenia melioracyjne

- komunalny - przygotowanie gruntu pod parki, zieleńce, obiekty sportowe oraz wypoczynkowe
- inny; specjalny – zagospodarowanie gruntu pod przyszłą działalność gospodarczą bądź rekreacyjną.

Rekultywację i zagospodarowanie gruntów planuje się, projektuje i realizuje na wszystkich etapach działalności przemysłowej, prowadzi się ją w miarę jak grunty te stają się zbędne całkowicie, częściowo lub na określony czas do prowadzenia działalności przemysłowej, natomiast kończy się w terminie do 5 lat od zaprzestania tej działalności.

Decyzje w sprawach rekultywacji i zagospodarowania wydaje Starosta i określają one:

- stopień ograniczenia lub utraty wartości użytkowej gruntów,
- osobę zobowiązaną do rekultywacji gruntów;
- kierunek i termin wykonania rekultywacji gruntów,
- uznanie rekultywacji gruntów za zakończoną.

Starosta wydaje swoje decyzje po zasięgnięciu opinii między innymi:

- dyrektora właściwego terenowo okręgowego urzędu górniczego - w odniesieniu do działalności górniczej,
- dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych - w odniesieniu do gruntów o projektowanym leśnym kierunku rekultywacji,
- wójta lub burmistrza – we wszystkich przypadkach obligatoryjnie.

Zagadnienia związane z rekultywacją gruntów regulują przepisy ustawy z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych – w tym szczególnie rozdział piąty tej ustawy (Rekultywacja i zagospodarowanie gruntów) – art. 20 do 22a.

Do wymienionej ustawy nie zostały wydane żadne rozporządzenia wykonawcze odnoszące się szczegółowo do sposobu wykonywania rekultywacji, jak również prowadzenia postępowania administracyjnego. Ubogie jest także w tym zakresie orzecznictwo sądowe, jak i literatura.

Powyższa sytuacja prawna powoduje trudności w prowadzeniu spraw administracyjnych związanych z rekultywacją gruntów. Prawo między innymi nie określa w sposób jednoznaczny kierunków rekultywacji gruntów, nie określa również zakresu projektu rekultywacji - pozostawiając tutaj Starostę realizującego te zadania bez dostatecznego wsparcia legislacyjnego. Stan ten powoduje, że niektóre z projektów rekultywacji wykonane są bardzo starannie i zawierają szczegółowy opis zarówno sytuacji w terenie jak również zakresu i sposobu prowadzenia prac. Inne z projektów są bardzo ogólne i zawierają tylko podstawowe elementy opisane w sposób bardzo oszczędny. Wobec braku stosownych przepisów prawa Starosta nie może narzucić osobie odpowiedzialnej za przeprowadzenie rekultywacji formy opracowania projektu. Dodatkowo sam projekt rekultywacji nie podlega zatwierdzeniu, wskazuje on bowiem tylko zabiegi, które należy przeprowadzić w celu wykonania i zakończenia rekultywacji. Sytuacja taka stwarza często duże trudności w podjęciu właściwej decyzji w sprawie ustalenia kierunku rekultywacji, jak również w sprawie uznania rekultywacji za zakończoną.

Powiat Nowotomyski usytuowany jest na terenie, na którym raczej nie występuje degradacja lub dewastacja gleb na skutek: procesów geologicznych, zaburzenia stosunków wodnych, zanieczyszczenia powietrza i wody przez przemysł, erozji wodnej i wietrznej, zniszczenia budowli i urządzeń inżynierskich w wyniku np. powodzi. Przyczynami degradacji gleb są na naszym terenie głównie: prowadzenie wydobywania kruszywa naturalnego, wykonywanie odwiertów i prowadzenie prac związanych z eksploatacją i przesyłem gazu ziemnego oraz gromadzeniem odpadów.

Decyzje w sprawach rekultywacji gruntów (dotyczące m.in. ustalenia kierunku rekultywacji, uznania rekultywacji za zakończoną, przeniesienia praw i obowiązków) wydawane są na wniosek podmiotów zobowiązanych do rekultywacji; tym samym nie są wydawane z urzędu lecz na wniosek.

W latach 2015 – 2024 Starosta Nowotomyski wydał w oparciu o ustawę o ochronie gruntów rolnych i leśnych 21 decyzji o ustaleniu kierunku rekultywacji, w latach 2022 – 2024 wydano dalszych 7 decyzji a do końca sierpnia 2025 roku wydano jedną decyzję w tej sprawie. Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji na koniec sierpnia br. wynosi 158,11 ha. W decyzjach o ustaleniu kierunku rekultywacji dominowały decyzje wydawane w związku z wykonywaniem prac związanych z poszukiwaniem i przesyłem gazu ziemnego oraz w związku z eksploatacją złóż kruszywa naturalnego (wydobycie piasku i żwiru), przy czym te ostatnie dotyczą z reguły dużych powierzchni.

Starosta Nowotomyski w latach 2015 - 2024 wydał 32 decyzje o zakończeniu rekultywacji. Dodatkowo do końca sierpnia 2025 r. wydano 4 decyzje w tej sprawie. Decyzje w sprawie zakończenia rekultywacji wydane w roku 2022 (4 decyzje) dotyczyły zrehabilitowania powierzchni 4,39 ha a wydane w roku 2023 (4 decyzje) dotyczyły zrehabilitowania powierzchni 11,97 ha. W roku 2024 wydano decyzję dotyczącą zrehabilitowania powierzchni 0,08 ha a do końca sierpnia 2025 roku wydano 4 decyzje obejmujące powierzchnię 3,47 ha. Decyzje wydane zostały głównie w zakresie rekultywacji gruntów wykorzystywanych na potrzeby odwiertów wykonywanych w celu poszukiwania gazu ziemnego, po zakończeniu prac nad budową gazociągu wysokiego ciśnienia, a także po zakończeniu działalności związanej z wydobyciem kruszywa naturalnego.

W Starosta Nowotomyski dotychczas nie wydawał decyzji dotyczących rekultywacji składowisk odpadów, jak również nie prowadził z urzędu postępowań związanych z prowadzeniem rekultywacji na cele rolnicze gruntów położonych (w rozumieniu przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) na obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej, które zostały zdewastowane lub zdegradowane przez nieustalone osoby, w wyniku klęsk żywiołowych lub ruchów masowych ziemi.

Postępowania dotyczące rekultywacji gruntów, w szczególności dotyczące gruntów związanych z eksploatacją złóż są postępowaniami długotrwałymi, koncesje wydawane są obecnie nawet na 50 lat, zatem konieczna jest częstokroć weryfikacja danych zawartych w decyzjach o ustaleniu kierunku rekultywacji. Ponadto sama ustawa nakłada na podmioty zobowiązane do rekultywacji obowiązek corocznego zawiadamiania Starosty o powstałych

w ubiegłym roku zmianach w zakresie gruntów podlegających rekultywacji. W konsekwencji Starosta Nowotomyski przeprowadził w latach 2022 - 2024 kontrole dotyczące obowiązku wykonania rekultywacji oraz wzywał do przedłożenia stosownych sprawozdań – w przypadku niezłożenia ich w ustawowym terminie. W tym okresie przeprowadzono 8 kontroli a do końca sierpnia 2025 roku przeprowadzono dodatkowo 15 kontroli. Ponadto przeprowadzono wizje w terenie mające na celu ustalenie czy rekultywacja została zakończona oraz wystosowano corocznie wezwania w sprawie złożenia sprawozdania.

Obecnie dużą trudność sprawiają wnioski w sprawie rekultywacji gruntów z zastosowaniem odpadów. Dotyczy to głównie rekultywacji wyrobisk powstałych w związku z wydobywaniem kruszyw naturalnych. Inwestorzy z reguły wskazują propozycję kierunku np. rolnego i przykładowo dwa warianty jego uzyskania (grunty poddane uprawie: rola, łąka, pastwisko lub zbiorniki wodne - stawy na potrzeby rolnictwa). Starosta wydaje decyzję po uzyskaniu stosownych opinii, jednak nie może narzucić rodzajów odpadów, którymi ma być wypełniane wyrobisko. W takim przypadku może tylko wskazać, że rekultywację należy prowadzić z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami oraz na warunkach określonych w decyzji związanej z przetwarzaniem odpadów poza instalacjami i urządzeniami. Wnioskodawca zaś winien uzyskać stosowne pozwolenie np. od Marszałka Województwa Wielkopolskiego, jako organu właściwego w sprawie wydania zezwolenia na odzysk odpadów poza instalacjami i urządzeniami, które będzie określało rodzaje wykorzystywanych odpadów, przy czym decyzja w sprawie określenia kierunku rekultywacji jest wydawana w pierwszej kolejności. Starosta jako organ ds. rekultywacji gruntów nie wydaje zezwolenia na odzysk odpadów nie jest więc ani zobowiązany ani uprawniony do prowadzenia kontroli dokumentacji i rodzaju odpadów faktycznie wykorzystywanych do rekultywacji.

W tym miejscu zaznaczyć należy, że zasypianie czystymi masami ziemnymi olbrzymich wyrobisk pozostałych po wydobywaniu żwiru lub piasku wydaje się być niemożliwe do zrealizowania. Z kolei wykorzystywanie odpadów w jakichkolwiek celach z uwagi na wzrost świadomości i dążenie do ekologicznego sposobu życia budzi zawsze zainteresowanie w społeczeństwie, co skutkuje częstokroć koniecznością przeprowadzania dodatkowych kontroli w zakresie ochrony środowiska.

KIEROWNIK
Wydziału Gospodarki
Nieruchomościami

inż. Jolanta Budzisz